

КАПИТЕЛ 4 / CHAPTER 4⁴

MODERN LAWS IN THE SPHERE OF PLANT PROTECTION IN UKRAINE

DOI: 10.30890/2709-2313.2025-37-02-014

Вступ

Основними принципами державної політики України у сфері поводження із засобами захисту рослин (пестицидами, агрохімікатами) є пріоритетність збереження здоров'я населення та охорона навколишнього природного середовища, посилення державних гарантій та упорядкування механізму здійснення державного контролю щодо реєстрації та державних випробувань препаратів.

Разом з тим прослідковуються відмінності із законодавством Європейського Союзу щодо термінології, яка застосовується в процесі допуску до ринку засобів захисту рослин, наявності процедур схвалення діючих речовин пестицидів, а також компонентів препаративних форм засобів захисту рослин.

З цією метою виникла необхідність у законодавчому врегулюванні питання приведення процедур реєстрації засобів захисту рослин і агрохімікатів у відповідність до вимог законодавства Європейського Союзу.

При цьому законопроектом пропонується внесення змін до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» шляхом доповнення переліку видів діяльності, які підлягають ліцензуванню положенням щодо ліцензування виробництва засобів захисту рослин. Має місце не запровадження нового виду ліцензування, а виокремлення необхідності ліцензування виробництва засобів захисту рослин, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією», яким скасовується необхідність ліцензування виробництва особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

⁴Authors: Dobridnev Volodymyr Viktorovich, Garmash Svitlana Mykolaevna

Number of characters: 18545

Author's sheets: 0,46

4.1. Закон України «Про державне регулювання сфери захисту рослин»

Законодавство України про захист рослин складається з Конституції України, Митного кодексу України, Закону України "Про пестициди і агрохімікати" та виданих відповідно до них нормативно-правових актів, а також міжнародних договорів України.

Проект Закону України «Про державне регулювання сфери захисту рослин» було розроблено на виконання міжнародних зобов'язань України та передбачає консолідацію законів України «Про захист рослин», «Про карантин рослин» та «Про пестициди і агрохімікати» (в частині вимог до обігу та застосування засобів захисту рослин) в один документ, що враховує ключові положення законодавства ЄС у сфері здоров'я рослин та сталого поводження із засобами захисту рослин. Цей Закон визначає правові та організаційні засади здійснення заходів щодо забезпечення належного рівня фітосанітарного захисту, обмеження та запобігання поширенню шкідливих організмів, сталого та безпечного поводження із засобами захисту рослин, а також державного контролю та інших офіційних заходів з метою перевірки дотримання законодавства України про захист рослин.

В статтях цього Закону вперше представлена оцінка ризику, визначення належного рівня фітосанітарного захисту, аналіз фітосанітарного ризику та управління ним.

Під час оцінки ризику враховуються: наявні наукові обґрунтування щодо економічного порогу шкідливості, здатності проникнення шкідливих організмів тощо; результати державного контролю та інших офіційних заходів; поширеність шкідливих організмів; наявність зон або виробничих ділянок, вільних від шкідливих організмів; відповідні екологічні та природоохоронні умови; наявність карантинних (демаркованих) зон чи територій, на яких встановлено особливий режим захисту рослин.

Під час оцінки ризику і визначення фітосанітарних заходів, додатково

враховуються такі фактори: потенційна шкода з точки зору втрати виробництва або продажу в результаті проникнення, акліматизації чи поширення шкідливого організму; вартість боротьби зі шкідливим організмом; співвідношення витрат та ефективності альтернативних підходів до обмеження ризиків.

4.2. Аналіз фітосанітарного ризику

Аналіз фітосанітарного ризику здійснюється компетентним органом відповідно до порядку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту рослин.

Аналіз фітосанітарного ризику розміщується на офіційному веб-сайті компетентного органу та повинен містити інформацію: мета аналізу фітосанітарного ризику; виявлення регульованих шкідливих організмів та шляхів, які сприяють їх проникненню, акліматизації та поширенню; джерела інформації; висновки оцінки фітосанітарного ризику, визначені варіанти управління фітосанітарним ризиком та причини, за якими відхиляються альтернативні варіанти.

Управління фітосанітарним ризиком полягає у зменшенні ризику для життя та здоров'я рослин відповідно до належного рівня фітосанітарного захисту, який встановлений в Україні.

При розгляді альтернативних варіантів зменшення ризику проникнення та акліматизації регульованих шкідливих організмів від імпортованих рослин, обрані фітосанітарні заходи не повинні обмежувати торгівлю більше, ніж це є необхідним для досягнення належного рівня фітосанітарного захисту.

У новому Законі вперше представлено положення Національного плану дій, які повинні передбачати:

- кількісні цілі, завдання і заходи для зниження ризиків та наслідків використання засобів захисту рослин для здоров'я людини і навколишнього

природного середовища та механізми впровадження з цією метою загальних принципів інтегрованої системи захисту рослин;

- показники оцінки результативності досягнення кількісних цілей, виконання завдань і здійснення заходів;
- строки забезпечення досягнення кількісних цілей, виконання завдань і здійснення заходів;
- фінансове забезпечення досягнення кількісних цілей, виконання завдань і здійснення заходів.

4.3. Моніторинг реалізації Національного плану дій

Національний план дій повинен містити інструменти моніторингу, які дозволяють оцінювати показники ризиків поведження із засобами захисту рослин.

Методика розрахунку показників ризику поведження із засобами захисту рослин затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту рослин.

Моніторинг реалізації Національного плану дій здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту рослин, із залученням громадських об'єднань та наукових установ на підставі даних офіційної статистики, інформації міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Результати моніторингу реалізації Національного плану дій публікуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту рослин, на його офіційному веб-сайті не пізніше 1 квітня року, наступного за моніторинговим.

За результатами моніторингу реалізації Національного плану дій центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту рослин, подає Кабінету Міністрів України

пропозиції щодо внесення до Національного плану дій відповідних змін (за необхідності).

Реалізація засобів захисту рослин непрофесійним користувачам дозволяється за умови:

- засоби захисту рослин дозволені для використання непрофесійними користувачами відповідно до законодавства;
- засоби захисту рослин мають бути у дрібнофасованому вигляді;
- обов'язкової наявності етикетки, яка містить інформацію, передбачену Законом України «Про пестициди і агрохімікати».

При реалізації засобів захисту рослин професійним або непрофесійним користувачам консультант повинен надати інформацію стосовно застосування засобів захисту рослин, ризику для життя чи здоров'я людей, тварин, рослин та навколишнього природного середовища, а також стосовно техніки безпеки та запобігання ризикам при поводженні з засобами захисту рослин.

Дистриб'ютори зобов'язані мати у своєму штаті принаймні одного консультанта, який має чинне посвідчення про проходження навчання.

Засоби захисту рослин повинні розміщуватися на ринку та реалізовуватися виключно в оригінальному пакуванні виробника засобів захисту рослин, яке не повинне мати зовнішніх пошкоджень, та за умови наявності до кожної товарної одиниці засобу захисту рослин етикетки, зміст якої відповідає вимогам Закону України "Про пестициди і агрохімікати".

4.4. Електронна система завчасного сповіщення

У новому Законі представлена необхідність використання електронної системи завчасного сповіщення про застосування засобів захисту рослин. Система створюється та діє з метою своєчасного забезпечення відповідальних осіб інформацією про майбутнє застосування засобів захисту рослин на відповідній території.

Доступ до електронної системи завчасного сповіщення забезпечується через Інтернет.

Реєстрація професійних користувачів, пасічників, представників органів місцевого самоврядування в електронній системі завчасного сповіщення, є обов'язковою та здійснюється безоплатно.

Електронна система завчасного сповіщення повинна забезпечувати її сумісність і взаємодію з іншими інформаційними системами та мережами, що складають інформаційний ресурс держави. Інформація, внесена до електронної системи завчасного сповіщення, має бути захищена відповідно до закону.

Створення та функціонування електронної системи завчасного сповіщення забезпечує компетентний орган, який відповідає за збереження її даних, захищає їх від несанкціонованого доступу та знищення.

4.5. Законопроект України «Про засоби захисту рослин і добривні засоби»

Проект закону «Про засоби захисту рослин і добривні засоби» розроблений Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та внесений на розгляд у грудні 2024 р. Кабінетом Міністрів України. Проект нового Закону суттєво доповнює і корегує деякі статті Закону «Про захист рослин».

У проекті нового Закону велика увага приділяється навчанню персоналу.

Відповідно до статті 8 до повноважень Кабінету Міністрів України у сфері захисту рослин належить «затвердження Порядку проведення навчання з питань безпечного поводження з засобами захисту рослин, тестування, видачі свідоцтва про проходження навчання з питань безпечного поводження з засобами захисту рослин та посвідчення про право роботи із засобами захисту рослин».

До компетенції центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері захисту рослин, належить затвердження програми навчання осіб, діяльність яких пов'язана з транспортуванням,

зберіганням, застосуванням, торгівлею засобами захисту рослин з питань безпечного поводження із засобами захисту рослин; правил зберігання, використання та торгівлі засобами захисту рослин; порядку зберігання інформації та звітності щодо захисту рослин від шкідливих організмів.

Крім того, в цієї статті визначено компетенції центрального органу виконавчої влади до державного контролю за вмістом залишкових кількостей засобів захисту рослин у рослинах, сільськогосподарській продукції і сировині рослинного походження; забезпечення організації та проведення навчання осіб, діяльність яких пов'язана з транспортуванням, зберіганням, застосуванням, торгівлею засобами захисту рослин та тестування за його результатами; видача свідоцтва про проходження навчання з питань безпечного поводження з засобами захисту рослин; видача посвідчення про право роботи із засобами захисту рослин; ведення обліку наявності та використання засобів захисту рослин.

4.6. Оцінка відповідності добривних засобів

Добривні засоби повинні відповідати вимогам встановленим технічним регламентом оцінки відповідності добривних засобів щодо:

- функціональної категорії добривних засобів;
- категорії або категорій матеріалів компонентів добривного засобу;
- маркування добривних засобів.

Добривні засоби не повинні становити ризику для здоров'я людей, тварин, рослин, чи навколишнього природного середовища.

Розміщуючи добривні засоби на ринку, виробники, імпортери та розповсюджувачі добривних засобів повинні гарантувати, що такі добривні засоби виготовлені та відповідають встановленим законодавством вимогам.

Перед введенням в обіг добривних засобів виробники повинні скласти технічну документацію, виконати процедуру оцінки відповідності або

забезпечити проведення процедури оцінки відповідності та нанести знак відповідності технічним регламентам відповідно до законодавства.

Оцінка відповідності добривних засобів проводиться в порядку, встановленому Технічним регламентом оцінки відповідності добривних засобів, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Застосування технічного регламенту оцінки відповідності добривних засобів і передбачених ним процедур оцінки відповідності здійснюється відповідно до Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності».

За результатами оцінки відповідності, виробник складає та подає до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища декларацію про відповідність добривного засобу.

Форма декларації про відповідність добривного засобу складається згідно з вимогами до її змісту, та формою, що встановлюються Технічним регламентом оцінки відповідності добривних засобів.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, вносить інформацію про добривний засіб до Державного реєстру протягом 10 робочих днів з дня подачі декларації.

4.7. Навчання з питань безпечного поводження з засобами захисту рослин

В проект нового Закону внесена стаття 18, що відсутня в Законі «Про захист рослин», про посвідчення на роботи з засобами захисту рослин, яке може видаватися тільки центральним органом виконавчої влади в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Підставами для видачі посвідчення про право роботи з засобами захисту рослин є:

- досягнення особою 18-річного віку та її заява за формою,

- наявність чинного свідоцтва про проходження навчання з питань безпечного поводження з засобами захисту рослин, виданого центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту рослин.

Строк дії посвідчення про право роботи з засобами захисту рослин становить 2 роки з дати його видачі.

Підставами для відмови у видачі посвідчення про право роботи із засобами захисту рослин є: недосягнення особою 18-річного віку; відсутність чинного свідоцтва про проходження навчання з питань безпечного поводження із засобами захисту рослин та навчання з питань безпечного поводження з засобами захисту рослин та тестування за його результатами, які здійснюються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту рослин, на платній основі в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Статтею 21 визначена відповідальність за порушення законодавства про захист рослин, яку несуть особи, винні у недодержанні регламентів застосування засобів захисту рослин та правил зберігання, використання та торгівлі засобами захисту рослин; виконанні робіт, пов'язаних з транспортуванням, зберіганням, застосуванням, торгівлею засобами захисту рослин, без чинного посвідчення про право роботи із засобами захисту рослин; неподанні звітності щодо захисту рослин від шкідливих організмів в обсягах та строки, визначених законодавством.

При цьому частиною третьою статті 3 вказаного Закону передбачено, що дія цього Закону не поширюється на діяльність, пов'язану з виробництвом, імпортом, експортом, обігом, використанням, утилізацією та/або видаленням, зокрема, пестицидів і агрохімікатів.

Висновки

Управління фітосанітарним ризиком сприяє зменшенню ризику для життя та здоров'я рослин відповідно до належного рівня фітосанітарного захисту, який встановлений в Україні.

Закон «Про державне регулювання сфери захисту рослин» спрямований на запровадження європейської моделі регулювання і включає простежуваність, контроль та цифровізацію процедур. Прийняття закону дозволить досягти системної сумісності законодавства України із законодавством ЄС у сферах захисту рослин, а також застосування і обігу засобів захисту рослин. Це спростить вихід української продукції рослинного походження на зовнішні ринки, а його реалізація сприятиме підвищенню ефективності та прозорості процедур державного контролю у сфері захисту рослин, створенню зрозумілих і прозорих правил для ведення бізнесу

Виконання вимог нових Законів сприяє покращення стану довкілля та подальше створення передумов для зміцнення та збереження здоров'я населення внаслідок запровадження процедур розміщення на ринку засобів захисту рослин і агрохімікатів відповідно до правил, які діють в Європейському Союзі.